

J. Bb.

Rocznice wielkich geografów: Aleksandra Humboldta, Albrechta Pencka i Alfreda Hettnera

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/4, 726-727

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niemcy

ROCZNICE WIELKICH GEOGRAFÓW: ALEKSANDRA HUMBOLDTA,
ALBRECHTA PENCKA I ALFREDA HETTNERA

W roku 1959 przypadło stulecie śmierci Aleksandra Humboldta (1769—1859). W tym samym roku, w którym odszedł ów wielki przyrodnik czasów nowożytnych, urodził się najwybitniejszy metodolog geografii pierwszej połowy XX w., Alfred Hettner (1859—1941), a niecały rok wcześniej — znakomity badacz epoki lodowej, Albrecht Penck (1858—1945). Stąd też niemiecka nauka miała okazję obchodzić uroczystą rocznicę w stulecie urodzin i śmierci trzech wybitnych geografów. Była to jednocześnie okazja do podjęcia publikacji, związanych z tymi postaciami i to nie tylko w ich niemieckiej ojczyźnie.

W organizowanych przez instytucje naukowe obu państw niemieckich uroczystościach związanych z rokiem humboldtowskim brały udział delegacje z wielu krajów. Obchody odbyły się głośnym echem w świecie, o czym świadczą choćby uroczyste posiedzenie Uniwersytetu Łomonosowa w Moskwie, Akademii Nauk i Towarzystwa Geograficznego ZSRR. Innym, zapewne istotniejszym, przejawem jubileuszu są liczne publikacje. Jedne z nich stanowią zbiorową lub indywidualną ocenę twórczości Humboldta¹, inne znów — to reedycje jego dzieł i wydania spuścizny rękopiśmiennej². Doniosły rezultat dała również ożywiona współpraca niemieckich i radzieckich historyków nauki. Wyrazem szczególnie żywego zainteresowania postacią Humboldta wśród uczonych rosyjskich, jest opracowana przez nich monografia o Humboldcie w Rosji, wiele artykułów w czasopiśmie naukowych i popularyzacyjnych oraz szczegółowa bibliografia prac Humboldta i o nim publikowanych w Rosji i w ZSRR.

Stulecie urodzin Hettnera uroczystie obchodził Uniwersytet w Heidelbergu, gdzie spędził on najbardziej długotrwały okres płodnej pracy i rozwinął zakład geografii do promieniującego ośrodka. Podczas sesji oceniono jego działalność naukową (E. Plewe) i pedagogiczną (F. Metz), wskazując jednocześnie na źródła kierunku jego pracy, w szczególności na związek z filozofią (E. Maschke). Rozprawy te zostały zamieszczone jako pierwszy rozdział Heidelberskich Zeszytów Geograficznych³. W dalszych rozdziałach opublikowane zostały autobiograficzne szkice Hettnera o swym życiu i naukowej działalności, a następnie bibliografia przygotowana przez E. Plewego.

Rocznice urodzin A. Pencka uczciła Niemiecka Akademia Nauk i Towarzystwo Geograficzne w Berlinie, gdzie ten wybitny glaciolog po opuszczeniu katedry

¹ Alexander Humboldt (1769—1859). *Gedenkschrift zur 100. Wiederkehr seines Todestages*. Berlin 1959, s. 471.

Alexander von Humboldt. *Studien zu seiner universalen Geisteshaltung*. Berlin 1959, s. 277.

W. A. Jesakow, *Aleksander Humboldt w Rosji*. Moskwa 1960, s. 108.

Alexander von Humboldt. *Vorträge und Aufsätze anlässlich der 100. Wiederkehr seines Todestages am 6. Mai 1959*, Berlin 1960.

Aleksandras Humboldtas (1769—1859). Vilnius 1959, s. 105.

² Hanno Beck, *Gespräche Alexander von Humboldt*. Berlin 1959, s. 492. Alexander Humboldt, *Kartiny prirody*, pod red. S. W. Obruczewa. Moskwa 1959.

Alexander Humboldt. *Podróże po Ameryce Południowej*, przekł. J. Babicza i J. Petryszyna, Warszawa 1959, s. 474.

Alexander Humboldt. *Bibliographie seiner ab 1960 in deutscher Sprache herausgeg. Werke und der seit 1900 erschienenen Veröffentlichungen über ihn*. Leipzig 1959, s. 44.

³ Alfred Hettner (6.8.1959). *Gedenkschrift zum 100. Geburtstage*. „Heidelberg Geographische Arbeiten”, Heidelberg-München 1960, s. 88.

na Uniwersytecie Wiedeńskim sprawował przez wiele lat obowiązki dyrektora Instytutu Morskiego. Wygłoszone na posiedzeniach prace dają ocenę jego działalności i zasług. Herbert Luis⁴, a następnie Edgar Lehmann⁵ wskazują na zasadnicze rysy rozwoju działalności naukowej Pencka, na cechy i metody jego twórczości, żywotność jego idei i wpływ w nauce.

Oczywiście, zbieżność rocznic trzech wybitnej miary geografów nie wyklucza ich odrębności, którą powinien uwzględniać historyk nauki. Humboldt jest ostatnim należącym do epoki romantyzmu kosmografem, kładącym podwaliny pod nowoczesną geografie, Hettner i Penck — różniący się zasadniczo kierunkiem zainteresowań — należą do następnej, pozytywistycznej epoki badań szczegółowych.

J. Bb.

ZSRR

UDZIAŁ CZOŁOWYCH UCZONYCH RADZIECKICH W PRACACH POPULARYZACYJNO-NAUKOWYCH

Prezydium Akademii Nauk ZSRR zwróciło się do akademików, członków-korrespondentów i pozostałych uczonych radzieckich z wezwaniem o wzięcie aktywnego udziału przy opracowywaniu serii prac popularnonaukowych, które dotyczyć będą najbardziej aktualnych problemów nauki. Do współpracy, jako autorów poszczególnych pozycji serii, zamierza się też zaprosić wybitnych uczonych krajów demokracji ludowej.

I. S.

140-LECIE URODZIN FRYDERYKA ENGELSA

1—2 grudnia 1960 r. odbyła się w Moskwie sesja naukowa dla uczczenia 140-lecia urodzin Fryderyka Engelsa, zorganizowana staraniem Wydziału Nauk Historycznych i Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR oraz Komisji Historyków Związku Radzieckiego i Niemieckiej Republiki Demokratycznej. W sesji wzięli udział przedstawiciele naukowego środowiska moskiewskiego, delegacja uczonych z NRD oraz studium w ZSRR niemieccy aspiranci i studenci. Referaty wygłosili uczeni radzieccy i niemieccy.

I. S.

200-LECIE URODZIN BABEUFA I SAINT-SIMONA

6 grudnia 1960 r. odbyło się w związku z 200-leciem urodzin Babeufa posiedzenie Wydziału Nauk Historycznych i Instytutu Historii AN ZSRR. Referaty wygłosili: akademik W. P. Wołgin i prof. W. M. Dalin.

27 grudnia na wspólnym zebraniu Sekcji Historii Nauk Socjalistycznych i Sekcji Historii Francji Instytutu Historii AN ZSRR uczczono 200-lecie urodzin Saint-Simona. Referat o życiu i działalności francuskiego myśliciela wygłosił kandydat nauk historycznych — N. E. Zastienkier.

I. S.

⁴ Herbert Luis, *Albrecht Penck und sein Einfluss auf Geographie und Eiszeitforschung*. „Die Erde”, 1958, s. 161—182 (przemówienie na posiedzeniu Towarzystwa Geograficznego w Berlinie).
Herbert Luis, *Albrecht Penck zum Gedächtnis*. „Eiszeitalter und Gegenwart”, Band IX, 1958, s. 45.

⁵ Edgar Lehmann, *Albrecht Penck, eine Gedächtnisrede*. „Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin”, Heft 64, Berlin 1959, s. 24.